

Volume II (2016)

A. CAMERON, *Bizanslılar*. İstanbul 2015. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 323 sayfa (24 resim, 10 harita ile birlikte). Çev. Ö. Akpınar. ISBN: 9786053326571

Mehmetcan ŞAHİN

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz 'açık erişimli' bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımı, eleştiri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımı, eleştiri ve çeviriler derginin web sitesinde (www.libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni M. Şahin, *Bizanslılar*. Yazar: A. Cameron. *Libri* II (2016) 381-383. DOI: 10.20480/lbr.2016022

Geliş Tarihi: 25.06.2016 | Kabul Tarihi: 13.07.2016 | Elektronik Yayın Tarihi: 03.08.2016

URL: <http://dx.doi.org/10.20480/lbr.2016022>

Editörya Phaselis Project
www.phaselis.org

**A. CAMERON, *Bizanslılar*. İstanbul 2015. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
323 sayfa (24 resim, 10 harita ile birlikte). Çev. Ö. Akpınar.
ISBN: 9786053326571**

Mehmetcan ŞAHİN*

İmparator Constantinus, MS 11 Mayıs 330 yılında adıyla anılacak olan Constantinopolis şehrini doğuda ikinci bir Roma kenti yaratmak amacıyla kurmuştur. Kentin kurulması öncesinde, MS III. yüzyıl içerisinde tüm Roma İmparatorluğu'nu etkisi altına alan büyük bir buhran dönemi yaşanmıştır. Bu buhran sırasında imparatorluğun başkenti Roma, devlet idaresinden askeri yapıya ve ekonomiden düşünce sistemine kadar geniş bir perspektif genelinde ortaya çıkan tüm sorunlara müdahale etmek bakımından jeopolitik-stratejik olarak etkisiz bir konumda kalmıştır. Çok fazla genişlemiş olan imparatorluğun başkentinin sıklıkla vuku bulan isyanlar neticesinde savunmasız kalmış olması ve buna ek olarak imparatorluğun doğu sınırlarını tehdit eden Parth tehlikesinin de zuhur etmesi sebebiyle I. Constantinus tarafından imparatorluk başkentinin daimi olarak değiştirilmesi kararı alınmıştır. Akabinde, imparator Theodosius'un imparatorluğu MS 395 yılında oğulları Arkadius ve Honorius arasında batı ve doğu olarak bölüştürmesini takiben MS 476 yılında Batı Roma İmparatorluğu yıkılmış ve Doğu Roma İmparatorluğu ise 29 Mayıs 1453'teki yıkılışına kadar ayakta kalmıştır. Doğu Roma İmparatorluğu ya da bilinen diğer adıyla Bizans İmparatorluğu ismini ilk olarak 16. yüzyılda yaşamış olan Alman tarihçi Hieronymus Wolf dile getirmiş; Edward Gibbon ise bu adlandırmayı meşru kılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun devamı niteliğindeki Doğu Roma-Bizans İmparatorluğu, imparatorluğun köklerini yeni bir din olan Hristiyanlık ile kaynaştırarak farklı bir kültürün temellerini atmıştır. Averil Cameron tarafından 2006 yılında kaleme alınmış olan bu eser 2015 yılında Türkçe'ye çevrilmiştir. Konu başlığı ile ilgili olarak ilk ve son bölümlerde modern kaynaklardan alıntı yapılarak kısa anekdotlar kullanılmış ve aradaki her bölümde de antik kaynaklardan alıntılanan çeşitli pasajlara yer verilmiştir. Yazarın, Doğu Roma İmparatorluğu'nun ilk imparatoru Constantinus'tan son imparator Constantinus XI Palaiologus'a kadar Bizans İmparatorluğu'nun kronolojik evrelerini (ekonomik, sosyal, siyasal, toplumsal ve dini açılardan) anlatmış olduğu bu eseri *Önsöz* (IX-XIV), *Teşekkür* (XV-XVI) ve *Kısaltmalar* (XVII-XVIII) kısımlarının ardından on ana bölüme ayrılmaktadır.

Bizans Neydi? (1-23) başlıklı ilk bölümde, Bizans İmparatorluğu hakkında kısa bir tanımlama yapıldıktan sonra Bizans'a yönelik güncel tutumlara ve de imparatorluğun temellerinin nasıl ve ne zaman atıldığı ile ilgili sorunsallara kısaca değinilmektedir. Buna ek olarak, Bizanslıların Hellen kimlikleri, dini inanışları, eğitim düzeyleri, idari sistemleri ve nüfus politikaları ayrı bir bölüm olarak ele alınmadan önce kısa bir giriş şeklinde bu bölümde ele alınmaktadır. Son olarak, bu bölüm da-

* M.A., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. mehmetcnsahin@gmail.com

hilinde yer alan ve sayfa 22-resim 3'te Ayasofya Kilisesi olarak belirtilen yapıya ait tanımlamanın Sultan Ahmet Camii olarak düzeltilmesi gerekmektedir. *Bizans'ın Değişen Biçimi: Geç Antik Çağ'dan 1025'e* (25-48) başlıklı ikinci bölümdeyse Bizans'ın genel tarih kronolojisi özelinde yeniden konumlandırılmasının gerekliliği hakkında kısa anlatımlara yer verilmektedir. Bu bölümde imparator Iustinianus'tan III. Leon'un dönemine kadar yaşanan tarihi-siyasi olaylar aktarılırken, imparator Heraclius Dönemi'nde yaşanan siyasi ve sosyal bunalımlara da değinilmektedir. Akabinde imparator III. Leon'dan 1025 yılına kadar vuku bulan siyasi olaylar kronolojik bir perspektif içerisinde ele alınmaktadır.

Bizans'ın Değişen Biçimi: 1025'ten 1453'e (49-74) başlığına sahip üçüncü bölümde, sınırları gittikçe daralan imparatorluğun 1071'deki Malazgirt Savaşı neticesinde Anadolu'daki topraklarının büyük bir kısmını Selçuklu Türklerine bırakması ve yine aynı yıl içerisinde İtalya'da bulunan topraklarının da Normanlar tarafından işgal edilmesi süreçleri mercek altına alınmaktadır. Buna ek olarak, Bizans İmparatorluğu'nun Haçlı Seferleri sırasında yaşadığı bunalımlar, 1204 yılındaki IV. Haçlı Seferi sırasında Constantinopolis'in kaybedilmesi ile yaşanan facia ve son olarak imparatorluğun 1453'teki yıkılışına kadar süre gelen siyasal süreç de bu bölüm dahilinde incelenmektedir.

Bizans Serabı (75-92) isimli dördüncü bölümde imparatorluğun varlığını tehdit eden çeşitli unsurlar ve olaylar karşısında Bizans'ın ayakta kalmasını sağlayan faktörlere değinilmektedir. Diğer bir yandan; inşası giderek artan dini yapılar, gerçekleştirilen dini merasimler ve geçit törenleri nedeniyle farklı uluslara mensup hacılar nezdinde cazip bir hac merkezi konumuna erişen Constantinopolis'teki tanrısal imparatorluk makamını ve saray kültürünü ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

Bizans'ın İdaresi (93-114) başlığını taşıyan beşinci bölümdeyse, Bizans'ın Geç Roma İmparatorluğu'ndan miras aldığı bürokratik yönetim ve vergi sistemlerine odaklanılmaktadır. Bununla birlikte, MS VII. yüzyıldan itibaren kayda değer bir miktarda ekonomik gelir elde edilen bölgelerin Müslümanlar tarafından ele geçirilmesi sonucu değişime uğrayan vergi sistemleri ve yönetim şekillerinden de bahsedilmektedir. Son olarak hanedan mensuplarının ekonomik açıdan güçlü ve mülk sahibi aristokratlar ile evlilikler vasıtasıyla oluşturdukları aile bağları ve de hanedanlıkla evlilik bağı kuran bu aristokrat kesimin MS XI. yüzyıldan itibaren ulaşmış oldukları yeni makamlarla birlikte kendi menfaatleri uğruna ne gibi faaliyetlerde bulunduklarına da değinilmektedir.

Ortodoks Bir Toplum mu? (115-138) başlıklı altıncı bölümde kilisenin imparator tarafından denetim altında tutulan bir kurum olduğuna dair yaygın görüşün yanlışlığından ve de bütün Bizanslıların dindar olduğuna dair varsayımın da hatalı olduğundan bahsedilmektedir. Diğer taraftan Katolik kiliselerinin batıda bulunan devletler üzerindeki siyasi etkisine nazaran doğuda bulunan Ortodoks kiliselerinin Bizans üzerinde aynı siyasi üstünlüğü kuramadığı vurgulanmaktadır. Bu durum; Manastır hareketleri, Ekümenik konsiller, İkonaklazm Dönemi ve de imparatorların kendi emelleri doğrultusunda kiliseye baskı yapması gibi nedenler özelinde incelenmektedir. *İnsanlar Nasıl Yaşardı?* (139-159) olarak adlandırılan yedinci bölümdeyse toprak zengini aristokratların gösterişli hayatlarına ve bu hayatlarını sürdürebilmeleri için neler yaptıklarına kısaca değinilmektedir. Buna ek olarak, kadınların Bizans toplumundaki yeri ve önemine, hukuksal ve dini açılarından ne gibi haklara sahip olduklarına da odaklanılmaktadır. Son olarak, Azizlerin yaşam öyküleri ve bu Azizlerin çeşitli hastalıklar konusundaki yetkinlikleri de ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır.

Eğitim ve Kültür (161-196) başlığını taşıyan sekizinci bölümde Bizans İmparatorluğu Dönemi'nde çok az sayıda insana, genellikle erkeklere kısmen de itibarlı bazı kadınlara verilen eğitim hakkında bilgilendirmede bulunmaktadır. Buna ek olarak -Azizlerin kendi yaşam öykülerinden

edinilen bilgiler ışığında- Bizanslıların ailelerinin yanında, bilhassa annelerinden aldıkları dini eğitimden bahsedilmektedir. Yine bu bölümde Bizans toplumunda entelektüel bir zümrenin oluşmuş olması ve aldıkları eğitime bağlı olarak çoğu Bizanslının ders vermek için Avrupa'ya gitmesi gibi konular da mercek altına alınmaktadır.

Bizans ve Avrupa (197-216) başlıklı dokuzuncu bölümde, MS VII. yüzyılda, Müslümanların akınları sonrasında, Bizanslıların toprak kaybetmesi neticesinde yüzlerini kuzey ve kuzeydoğuya çevirmesine ve odak merkezlerinin değişen Avrupa'ya yönelmesine değinilmektedir. Bu kapsamda, Balkanlar ve Doğu Avrupa'da oluşan yeni devletlerin Ortodoks Hristiyanlığa tabi olması, hanedan evlilikleri ve diplomatik bağlantılar ile birlikte Ortodoks Hristiyanlığının sınırlarının Rusya'ya kadar ulaşması ve de Bizans'ın dini gücüyle birlikte Avrupa'da söz hakkını devam ettirmesinden bahsedilmektedir. Son olarak, Osmanlılar tarafından yıkılmış olan Bizans'ın sosyal-kültürel perspektifteki etkilerinin dini ve sanatsal alanlarda devam ettiği aktarılmaktadır.

Bizans ve Akdeniz (217-238) isimli son bölümdeyse Bizans'ın Akdeniz genelinde Geç Antikçağın sonuna kadar elinde bulundurduğu liderliği Müslüman Arapların ilk fetihleri ile birlikte yavaş yavaş kaybetmesi ve de kaybedilen topraklar sebebiyle hem siyasi hem de ekonomik bir çöküntünün baş göstermesi üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda, Arapların kara gücünün yanında donanma gücünü de elde etmelerine bağlı olarak daha batıya ilerlemeleri ve onların Akdeniz'deki bu ilerleyişleri sonucunda yaşanan olaylar hakkında da bilgiler aktarılmaktadır. Son olarak da Bizans'ın gücünün kırılmasına, Arapların yerini alan Türkler ve de İtalya'dan yayılım gösteren Venediklilerin Doğu Akdeniz'deki hâkimiyeti ele geçirmelerine ve kısaca da Bizans'ın son zamanlarına değinilmektedir. Eser *Sonuç* (239-241), *Kronoloji* (242-251), *Kaynaklar* (253-282), *Notlar* (283-308) ve *Dizin* (309-323) kısımlarıyla sonlandırılmaktadır.

Genel olarak eserde Bizans'ın, Roma İmparatorluğu'nun bir devamı niteliğinde olmasının aksine onun Hellen kimliği ile Hristiyanlığı birleştiren yeni bir kültür yarattığından bahsedilmektedir. Bu kültürün etkileri aristokratların zenginleşmesi ile birlikte siyasi olarak feodalite sisteminde de görülmüştür. Constantinopolis'in Osmanlılar tarafından fethedilmesi sonucunda birçok el yazması ile birlikte kenti terk eden bilginlerin Rönesans'a olan etkileri ise kültürel sonuçlar göstermiştir. Dini, siyasi ve sosyal sorunlar içerisinde hem günümüz Balkan devletleri hem de bugünkü Rusya bu durumdan etkilemiştir. Bizans Devleti'nin varlığını yaklaşık olarak on bir asır boyunca devam ettirmesi ve de günümüz dünyasını şekillendirmesi açısından söz konusu kitap etkileyici bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.